

เทศน์เช้า วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะนะ วันนี้วันพระ ถ้าวันพระในปฏิทินมันก็เป็นการบอกวันที่ ถ้าเป็นวันพระของสังคม ถ้าเป็นของสังคม เป็นของชาวพุทธ ถ้าเราเป็นชาวพุทธๆ ถ้าเป็นวันพระของเรา เราจะทำบุญกุศลของเรา ไปวัดไปวาไปฟังธรรมๆ ไปฟังธรรม จำศีล มันมีคุณประโยชน์อย่างไร

มันมีคุณประโยชน์กับคน คนค้นคว้าหาสัจจะความจริงในใจของตน ค้นหาสัจจะความจริงในใจของตน เห็นใหม่ พระบวชมาแล้วศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาศึกษาแล้วศึกษามาให้ปฏิบัติ เวลาปฏิบัติขึ้นมาก็ค้นคว้าหาสัจจะความจริงในใจ ถ้าค้นคว้าหาสัจจะความจริงในใจ ใจจะเป็นธรรมขึ้นมา ถ้าเป็นธรรมขึ้นมา นี่วันพระของเรา เราจะได้บุญได้กุศลของเราไป เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็น สัจจะความจริงในใจของเรา ถ้าเป็นสัจจะความจริงของเรา

มนุสสเปโต มนุสสตีรัจจาโน มนุสสเทโว ความเป็นมนุษย์ๆ มนุษย์สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์เปรต มนุษย์เทวดา มนุษย์เป็นได้หลายๆ อย่าง ถ้าจิตใจของเราเป็นธรรมของเราๆ ในใจของเรา เป็นธรรมของเรา นี่ปัจจุัตถ์ สันติภูมิจุโกในใจของเรา ถ้าในใจของเรานะ กว่ามันจะเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เข้าป่าเข้าเขาไป เข้าป่าเข้าเขาไป เพื่อค้นคว้าหาใจของตน

เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถ้าคนมีอำนาจวาสนาเขาปฏิบัติในบ้านในเมืองก็ได้ ในบ้านในเมืองเขาก็ทำกันได้ ถ้าคนมีอำนาจวาสนานะ ในบ้านในเมืองเพราะคนที่จิตใจของเขามั่นคงของเขา เขาไม่ไปซกซิกเข้าบ้าน รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นบ่วงดอกไม้แห่งมาร มันกระทบกระเทือนไปทั้งนั้นนะ มันแบกรับภาระทั้งนั้นนะ ตัวเองก็เอาไม่รอดเลย เตี้ยอ้อมก้อม จะอวดดีใจว่าดีตัวเองมีคุณธรรมๆ ไง

คุณธรรม คุณธรรมเพราะการศึกษา ศึกษาขึ้นมาแล้ว ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราจำได้ใช่ไหม เราที่ว่าจิตใจเราทำอย่างนั้นได้ เรามีความเห็นอย่างนั้นไง ถ้าความเห็นอย่างนั้นนะ จิตใจของเรากิเลสตัดหาความทะยานอยากเต็มหัวใจไป

เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านเข้าป่าเข้าเขาไป เข้าป่าเข้าเขาไปก็เพื่อค้นคว้าหาตนเอง รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร มันก็มีแต่รูปอันสังัด มันก็มีแต่เสียงในป่าในเขา ถ้าในป่าในเขานะ จิตใจ กิเลส มันไม่มีใครมาเติมเต็ม ไม่มีศิกภายนอก ศิกภายในมันก็อวดอ้างออกมา ศิกภายในมันก็จะไปกว้านมา มันจะไปคิดถึงเขา ไปห่วงเขา อาลัยอาวรณ์เขา อยากจะเทศน์ว่าการสอนเขา เวลาอยู่คนเดียวให้ระวังความคิดของตนไป ถ้าระวังความคิดของตน เราเข้าป่าเข้าเขาไปก็หาความสงบในใจของตน ถ้าหาความสงบในใจของตน ที่ว่าพระประพฤติปฏิบัติก็ประพฤติปฏิบัติให้มันเป็นความจริงของเราขึ้นมาไง ถ้ามันเป็นความจริงของเราขึ้นมาเห็นไหม

ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลคือความปกติของใจ ศีลเป็นรั้วกัน ถ้ารั้วกันขึ้นมา เราอยู่ในป่าในเขาของเรา เราก็พยายามรักษาของเรา ถ้าเราอยู่องค์เดียว ถ้ามันมีความผิดพลาดขึ้นมา เป็นอาบัติขึ้นมา อาบัติเพราะอะไร อาบัติเพราะเราพลั้งเผลอไป ไปจับต้องสิ่งใดในป่าในเขา มันเป็นไปได้ไปพรากของเขี้ยวก็เป็นอาบัติปาจิตตีย์ เราก็ตั้งสัจจะไว้ว่า ถ้าเราเจอภิกษุ เจอพระเมื่อไหร่ เราจะรับปลงอาบัติทันที ไม่ให้มันไปวิตกกังวลขึ้นมาในใจของเรา แล้วพยายามภาวนาของเราๆ

การภาวนาของเรา ศิกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ศิกษามาให้ภาวนา ศิกษามาเพื่อให้ค้นคว้าสัจจะความจริงในใจของตน ค้นหาสัจจะความจริงในใจของตนเพื่ออะไร ก็เพื่อสมบัติของตนไป มันเป็นสมบัติส่วนบุคคลไป

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะเป็นธรรมชาติ

ธรรมชาติก็เกิด แก่ เจ็บ ตายนี้ไง ธรรมชาติก็วิภวณะนี้ไง ธรรมชาติก็จักรวาลนี้ไง จักรวาลนี้เป็นภพนะ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ยังไม่เห็น นี่กามภพ รูปภพ อรูปภพ เรายังมองไม่เห็นนั่นนะ ๓ ภพ ๓ โลกธาตุ เรายังมองไม่เห็นเลย ถ้าเราไม่มองเห็น ธรรมะเป็นธรรมชาติไป แล้วของตนเองละของตาก็ลึกลงเสียใจ ของตาก็มีแต่ความทุกข์ความยากไป ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศิกษามาแล้ว ศิกษามาให้ปฏิบัติไป พอปฏิบัติเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ไม่มีเป็นขึ้นปีนอันขึ้นมาในหัวใจไป

ถ้ามันเป็นขึ้นเป็นอันขึ้นมาในหัวใจของเรา ถ้ามันมีศีลมันก็ อืม! มีสติปัญญารักษาศีลของเราเองได้ ศีลเป็นรั้วรอบขอบชิด เป็นรั้วรอบขอบชิดไม่ให้สิ่งใดเข้ามาทำร้ายเรา

ในทางโลกตอนนี้เขาพยายามรณรงค์ให้ออกกำลังกายขึ้นมาให้สุขภาพแข็งแรงๆ เพื่อไม่ให้ไปรบกวนงบประมาณของชาติ นี่ไง ถ้าคนแข็งแรงไม่ต้องเข้าโรงพยาบาล ถ้าคนอ่อนแอขึ้นมามันเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา งบประมาณของชาติ เรื่องของยา บริษัทยา เรื่องของธุรกิจเครื่องมือแพทย์ อู๊ย! มันไปหมดเลย ไปจากคนนั้นแหละ นี่ไง เขาพยายามจะรักษาร่างกายของเราเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง ไม่เกิดโรคภัยไข้เจ็บไข้ไหม

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าจิตใจอ่อนแอ จิตใจที่ไม่มีหลักมีเกณฑ์ทำอะไรไม่ได้เลย เหลวไหลทั้งนั้นนะ เขาเรียกว่าใจสู้ ถ้าใจมันสู้นะ แล้วใจสู้ ใจสู้แบบทางโลก กล้าจนบิ่น ทำอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอันทั้งนั้น

แต่ถ้ามันใจสู้มันมีอำนาจวาสนานะ ฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วศึกษาค้นคว้าเข้ามาในใจของเรา ถ้ามันศึกษาค้นคว้าขึ้นมาจริงให้มันจริงเป็นจริงขึ้นมาในใจของตน

อริยบุคคล พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ มันมาจากไหนล่ะ มันมาจากมนุษย์ทั้งนั้นนะ มนุษย์ชี้ همینนี้ แต่เวลาของหลวงปู่ฝั้นนะ เราศึกษาของเราเนะ เวลาอุจจาระของท่าน พวกลูกศิษย์ลูกหาเขาให้เก็บไว้ๆ เขาเอาไปบูชาเนะ เวลาครูบาอาจารย์ของเรานิพพานไป เวลาเผามา ทุกคนแย่งกระดูกนะ ทุกคนแย่งไปเพื่อกราบไหว้บูชา ของเราไม่มีใครเข้าใกล้ همین มนุษย์ชี้ همینนี้ แต่ถ้ามันมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา มีการค้นคว้า มีการกระทำขึ้นมา ถ้ามีการกระทำขึ้นมา

คนเราอยู่ในป่าในเขานะ เวลาทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าจิตมันจะสงบ นี่มันคิดฟุ้งซ่านไป ในที่สุดตันตปีฏก ในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรมขึ้นมา มีพญามารมารังควาน นางคันทา นางอรดีมาพื่อนรำ มาร้ายรำให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ทำลายบัลลังก์การภาวนานั้นไง

นี่ไง เวลาครูบาอาจารย์ของท่านอยู่ในป่าในเขานะ ถ้าจิตมันจะสงบระงับเข้ามาบ้าง เวลามันจะสงบเข้ามา มันฟังชาน มันมีความคิดร้อยแปด เห็นไหม เทวดาคุ้มครอง เทวดาเขาดูแลของเขา ถ้ามันมีสายบุญสายกรรมนะ

แต่พวกเราไม่ต้องคิดอย่างนั้นหรอก เอาชนะใจของตนก็พอ ไม่ต้องไปหาเทวดาที่ไหนหรอก หาเทวดาในใจเรานี้แหละ แต่พูดถึงความจริง ผลของวิญญูะที่มันมีอยู่จริงใจ แต่เราปฏิบัติแล้วเราก็อโฮโฮ! องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เทวดามาคิดพิณ ๓ สายเลย ถ้าตั้งไปมันก็ขาด ถ้าหย่อนไปมันก็ไม่เสียง ถ้ามันมาปฏิบัติทาพอดีๆ นั้นนะธรรมาอธิฐาน แต่เวลาเป็นจริงๆ มันเป็นเรื่องจริงใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เราจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราจะวาดภาพไปหมดเลย เราจะมีเป็นอย่างนั้นไปหมดเลย

อำนาจวาสนาของคนนะ อำนาจวาสนาของคน คนเกิดมาด้วยกันจากท้องพ่อท้องแม่เดียวกัน บางคนทำแล้วประสบความสำเร็จ ทำแล้วตกทุกข์ได้ยาก อำนาจวาสนาจากการสร้างสมมานั้นนะ บุญเพนิวาสนาสุตติญาณ จิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวิญญูะ ทำดีทำชั่วมา อันนั้นมันเป็นอำนาจวาสนา เพราะอำนาจวาสนาเป็นอย่างนั้น เวลาเกิดมาเป็นมนุษย์ เขาถึงมีไอคิว เขาถึงมีจุดยืน เขาถึงมีการขวนขวาย น้อยคนมากที่ทำได้จะมีชื่อบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ แต่เขาทำของเขาอย่างนั้นนะเพราะเขาได้สร้างของเขา

คูองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย คำว่า “อสงไขย” บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่เป็นพระเวชสันดรไป เขาทำสิ่งใดๆ ถ้าทำสิ่งนั้นมา จิตใจที่มันได้สะสมมาๆ พันธุกรรมมันได้ตัดแต่งมาดี เวลาเกิดมา อำนาจวาสนา คำว่า “อำนาจวาสนา” มันมีจุดยืนของมัน ทำสิ่งใดลงใจในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สิ่งที่ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอน สอนเรื่องอะไร สอนทำอย่างไร

ชาวพุทธๆ เรา ถ้าชาวพุทธอยู่ที่ชายขอบ เราก็เห็นว่าพระเวลาเทศนาว่าการก็เล่าแต่ניתานกัน นี่เวลาเล่าแต่ชาดก

คำว่า “ชาดก” ชาดกนั้นมันเป็นสุดตันตปิฎก สุดตันตปิฎกที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละภพแต่ละชาติที่มีมาอย่างนั้น ท่านยกขึ้นมาเปรียบเทียบ แต่ทำไมไม่เอาเนื้อหาสาระล่ะ ไม่เอาสิ่งที่ท่านโน้มน้าวให้เราเห็นคุณเห็นโทษล่ะ การที่ฟังธรรมๆ ให้เห็นคุณและเห็นโทษ

เห็นไหม ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราจะเห็นโทษ เห็นโทษของความคิดเรา เห็นโทษจากความไม่เอาไหนของเรา เห็นโทษจากความล้มเหลวของเรา แล้วเห็นคุณละ เห็นคุณจากความเพียรของเรา ความเพียรของเราถ้าทำขึ้นมาแล้วมันเป็นประโยชน์กับเรา มันก็จะเป็นวันพระของเราไป

เราอยู่กับครูบาอาจารย์มานะ เราว่าเราก็มีวาสนาพอสมควร คำว่า “มีวาสนาพอสมควร” เรามีพระที่ดี เวลาบอกว่า เวลาเราพูดถึงประวัติศาสตร์ในหมู่ของพระ พระที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม พระก็มาจากคน หมู่คณะที่ไม่มีหลักเกณฑ์เขาทำอะไรเห็นแก่ตัวทั้งนั้นนะ เราก็เจอหมู่คณะที่ดีเหมือนกัน เวลาไปภาวนาในป่าในเขากัน เวลาชุดงค์กันไป เวลาไปเจอหมู่คณะวันโกน วันพระไม่นอนนะ นี่มันมีหมู่คณะที่ทำ มันเสริมกำลังใจกันไง มันเสริมกำลังใจว่า คนที่เข้มแข็ง คนที่ทำจริงเขามี แต่พระที่เหลวไหลก็เยอะ มันก็อยู่ที่เราจะคัดเราจะเลือก เราจะแสวงหาของเรา ถ้าที่ไหนที่ดี เราก็คบ ที่ไหนที่ดี เราก็ร่วมเดินทาง ที่ไหนที่ไม่ดี เราก็แยกกัน เราแยกกันไปทั้งนั้นนะ เราเลือกของเรา เพราะเรามีเป้าหมาย เราจะไม่มาจมอยู่ในโลกนี้นะ

วันพระของเราๆ พระที่ประเสริฐ พระประเสริฐคือพุทธะในหัวใจของเรา มันเป็นจริงเป็นจริงไหม ความสงบของใจมันเป็นจริงขึ้นมาหรือไม่ เราบวชมา บวชมาเพื่ออะไร เราเป็นชาวพุทธๆ เราหวังอะไร

ใช่ เราหวังประสบความสำเร็จทางโลก เกิดมาแล้วนะ ปัจจัยเครื่องอาศัยก็อย่าให้มันขาดแคลนกันจนเกินไปนัก สิ่งใดๆ เราก็อยากประสบความสำเร็จ เราก็ชวนชวายของเรา มีการกระทำของเรา ถ้าประสบความสำเร็จ ถ้าจิตใจเราเป็นธรรมๆ จิตใจเรามันมีหลักเกณฑ์ มันไม่น้อยใจใจ มันไม่น้อยใจใจ มันไม่ทอนกำลังใจ มันไม่ทำให้เราเหลวไหล เราก็บอก เออ! เราทำบุญมาขนาดนี้ก็ ได้สมความดีของเรา เพราะในสุดตันตปิฎก เวลานิทานสอนถึงเรื่องความเพียร สอนถึงแต่ละภพแต่ละชาติที่คนเขาเข้มแข็ง แล้วเวลามาเกิดในภพชาตินี้ เขาทำแล้วเขามีจุดยืนของเขา เขามีจุดยืนของเขา เขามั่นคงนะ ไม่ล่อลวงหลอก แล้วมีจุดยืนของเขา อันนี้เป็นวาสนาอันหนึ่งนะ แต่คนที่เหลวไหล คนที่ไม่เอาไหน คนที่เป็นสัตว์ประหลาด คิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่งเยอะมาก คิดอย่างหนึ่ง พูดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง ทำอย่างนั้นนะ แล้วเหลวไหลไปหมด

แต่ถ้าเป็นคนมีสัจจะนะ เวลาหลวงตาท่านบอกว่าท่านเรียนอยู่ พอเวลาเรียนอยู่ไปเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา พระเขาบอกว่า “ทำอะไร”

“ไอ้ย! เดินจงกรม”

“โอ๊ย! จะไปนิพพานเขียวหรือ”

ถ้าเจออย่างนั้น พอครั้งต่อไปเวลาท่านไปเดินจงกรม เพราะเวลาศึกษาแล้วมันเครียด ไปเดินจงกรม พอเดินจงกรม พระถามว่า “ไปไหน”

“อ้อ! ออกกำลังกาย” เห็นไหม อันนี้คือปัญญา ปัญญาที่เราจะทำคุณงามความดีของเรา แต่ทำคุณงามความดีในสถานที่ที่คนเขาไม่เห็นด้วยเขาก็จะทิ่มจะตำ เราก็ต้องทำความดีแล้วจะต้องบอกว่าออกกำลังกาย แต่ธรรมดาก็คือเดินจงกรมนั่นแหละ แต่บอกว่าออกกำลังกายๆ จะบอกว่าไปเดินจงกรมไม่ได้ โอ๊ย! เขาจะเหินแสมทันทีเลย นี่ถ้าพูดถึงว่าถ้ามันใช้อุบาย คำอุบาย หลบหลีกของเรา เราหลบหลีกสังคม หลบหลีกสิ่งเหลวไหลทั้งนั้นนะ เราจะเอาจริงของเรา แต่คนที่จริงจังมันจะมีมากน้อยแค่ไหน

แต่ไปเจอหมู่คณะที่ดีนะ อย่างเช่นหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านเป็นตัวอย่าง หลวงปู่เสาร์ ท่านพูดเลย ทำให้มันดูมันยังไม่เอาเลย จะไปสอนอะไรมัน เพราะท่านไม่ค่อยได้เทศน์ใจ ท่านเทศน์แต่น้อย แต่ท่านใช้ชีวิตของท่านทั้งชีวิตเลยเป็นแบบอย่าง

หลวงปู่มั่นท่านสมบูรณ์แบบ ทั้งเทศนาว่าการ ทั้งคอยค้ำหน้าค้ำหลัง แล้วถ้าเป็นจริงเป็นจริงขึ้นมาท่านก็จะส่งเสริม ถ้าไม่เป็นจริงเป็นจริงขึ้นมา แบบว่าจะไปบังคับให้คนทำให้ได้มันไม่ได้

หลวงตาท่านเล่าให้ฟัง ถ้าใครภavanaเป็นขึ้นเป็นอันนะ ท่านคอยถาม จิตเป็นอย่างไร ดีขึ้นไหม แต่ถ้าคนไหนถามแล้วมันไม่ได้ก็ให้เขาทรงข้อวัตรไว้ ให้เขาเป็นคนดีขึ้นมา นี่อาจารย์ที่เป็นจริง เป็นจริงอย่างนี้ละ ไม่ใช่ว่า โอ๊ย! บวชมาแล้วจะได้หมดเลย

ไอนั้นมันสายการผลิตโตโยต้า โตโยต้าทุกคนต้องเหมือนกันหมด พระไม่เหมือนกันหรอก มันอยู่ที่อำนาจวาสนา มันอยู่ที่คนกระทำ แล้วถ้าครูบาอาจารย์ท่านเป็นจริงๆ เพราะมันตรวจสอบได้ ถ้าสมาธิทำได้มันก็ยกขึ้นได้ ถ้ามันเป็นวิปัสสนา วิปัสสนาได้ก็มีโอกาสได้ ถ้ามันทำไม่ได้มันก็เป็นเหล็กแผ่นยังไม่ได้บ่มเป็นเครื่องประกอบเป็นรถเลย มันก็อยู่อย่างนั้นนะ แต่เป็นคน เป็นพระ

นี่พูดถึงถ้าคำว่า “เป็นพระๆ” นะ ครูบาอาจารย์ท่านเป็นจริงท่านคอยส่งเสริม คอยคุ้มครองดูแลนะ หลวงปู่มั่น ถ้าปฏิบัติพอได้ ท่านก็จะชกุง ท่านก็จะเข้มขัน แต่ถ้าปฏิบัติแล้ว

ไม่ได้ มันสุดวิสัย คือมันทำไม่ได้ ทำอย่างไรก็ทำไม่ได้ ทำไม่ได้ก็พยายามสร้างสมบุญญาธิการ
ของตนเองไป ให้อยู่ในศีลในธรรม ให้ทำคุณงามความดี

วันพระของใคร วันพระในปฏิทินก็เป็นวันพระในปฏิทินนะ เป็นวันพระของสังคมๆ นะ
ถ้าเป็นวันพระของเรา เราจะเข้มข้นกับเรา เราจะดูแลหัวใจของเรา เราจะประพฤติปฏิบัติของเรา
ถ้าเราทำความสงบของใจได้ สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้าจิตสงบนั้นคือพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิก
บาน ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานยกขึ้นสู่การกระทำ ยกขึ้นสู่วิปัสสนา มันจะไปฝึกหัดใช้ปัญญาข้างหน้า
นั้น

ถ้าฝึกหัดใช้ปัญญาข้างหน้านั้น มันจะเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาในพระพุทธศาสนา
ปัญญาที่ทำให้รู้แจ้งในใจของตน เห็นไหม วิปัสสนา วิปัสสนาคือการรู้แจ้งในใจของตน รู้แจ้ง
แทงทะลุความสงสัย ความหมักหมมในใจของตน นั่นนะพระพุทธศาสนาสอนอย่างนี้ไง ถึง
ไม่ให้เชื่ออะไรทั้งสิ้นเลย ไม่ให้เชื่อใครทั้งสิ้น เทวดา อินทร์ พรหมที่ไหนก็ช่วยอะไรเราไม่ได้
หัวใจเราเท่านั้น

ถ้าหัวใจของเราทำของเราเสร็จแล้วนะ พอสิ้นกิเลสไป เทวดา อินทร์ พรหมมาขอพึ่งเทศน์
มาขอพึ่งธรรม มาขอศึกษา ขอศึกษาเพราะคนที่ได้ประพฤติปฏิบัติแล้วมันมีเทคนิค มีการกระทำ
ถ้าไม่มีการกระทำ มันจะรู้ได้อย่างไร ไม่มีการกระทำ จะมีผลได้อย่างไร แล้วการกระทำที่ถูกต้อง
ดีงามอันนั้นต่างหากที่มันถึงจะเกิดผลได้ ถ้าการกระทำที่ไม่ถูกต้องมันก็หลงไหลไปนั่นไง มันก็
เป็นฉนวนโลกีย์ เป็นเรื่องโลกๆ อยู่วันยังค่ำ

วันพระของใคร ถ้าวันพระของเรา เราพยายามฝึกฝนของเรา ทำของเราให้สมบูรณ์แบบ
ในใจของเรา เอวัง